

Posudek na bakalářskou práci “Vliv tlumočení na kvalitu operativní paměti u tlumočnicků českého znakového jazyka” Lenky Vaněčkové.

Předkládaná bakalářská práce představuje pokus prozkoumat empirickými metodami paměťové schopnosti tlumočnicků a hledat vztah mezi tlumočnickou činností a pracovní pamětí. Převážnou část práce tvoří důkladný přehled problematiky tlumočení, se zvláštním zřetelem ke tlumočení znakového jazyka, a pracovní paměti. Zároveň práce obsahuje i empirickou část, v níž bylo provedeno srovnání výkonů ve dvou testech pracovní paměti u tří skupin účastníků.

Práce podle mého soudu ve většině ohledů splňuje nebo přesahuje požadavky kladené na bakalářskou práci. Rozsahem přesahuje minimální kritéria pro diplomovou práci. Je potěšitelné, že téma z oblasti aplikované lingvistiky je zpracováno s ohledem na psychologické mechanismy a práce se tak překračuje tradiční hranice své disciplíny. Zároveň je potěšitelné, že práce volí empirické postupy ke zkoumání souvislostí tlumočnické činnosti. Na druhou stranu je třeba říci, že empirická část práce trpí mnohými metodologickými nedostatky, které nejspíše přispěly k tomu, že empirická studie dospěla k nulovému výsledku.

Zpracování problematiky tlumočení a otázek paměti odpovídá účelu práce. V některých ohledech jsou přehledové části možná až příliš široce pojaté a nadržují se výhradně tomu, co je zapotřebí k formulování a interpretaci empirické části, ale to lze u bakalářské práce považovat za adekvátní.

Dalo by se diskutovat o některých volbách v terminologii. Práce se zabývá úlohou pracovní paměti při tlumočení, nicméně používá především označení operativní paměť, které se v psychologii a kognitivní vědě nepoužívá. Autorka ale upozorňuje na důvody této volby a nelze jí tento postup vyčítat. Poněkud zavádějící je, když titul mluví o „kvalitě“ pracovní paměti, přičemž je tím míněn její rozsah, tedy spíše kvantita.

Největší problémy představuje empirická část práce. Formulace hypotéz (z nejasných důvodů označovaných jako předpoklady) je zřetelná a jednoznačná, i když by měla specifitěji odkazovat na teoretické odůvodnění a měla by se objevovat nejpozději na samém začátku empirické části, nikoli v sekci věnované metodě. Autorka použila dvě metody zjišťování pracovní paměti, rozsah čtení a Corsiho test. To lze považovat za adekvátní, zejména oceňuji snahu adaptovat postup pro měření čtenářského rozsahu. Na druhé straně je zcela neadekvátní velikost zkoumaného vzorku. S tím souvisí i poměrně ambiciózní snaha srovnávat tři skupiny participantů. Pro úvodní projekt aby bylo daleko vhodnější sledovat pouze dvě skupiny, i když by to omezovalo možnost odpovědět na některé otázky. Ta je ale zejména omezena nízkou statistickou silou v důsledku malého počtu participantů v každé skupině. Mít 20 participantů ve 2 skupinách by bylo mnohem silnější než 15 participantů ve 3 skupinách. Získání adekvátního vzorku by nepřekračovalo možnosti bakalářské práce, takže je škoda, že v tomto ohledu nebyl konzultován metodolog nebo statistik, který by dokázal podle vlastností použitých měřítek navrhnout adekvátnější vzorek.

Domnívám se, že na nulových výsledcích se mohla podepsat i strategie při skórování testu čtenářského rozsahu, kde byly participantům přiznávány body i za dodatečně vybavená slova. Podle mého soudu se tím úloha dosti usnadnila a přestala být měřítkem cílené pracovní paměti. Toto by autorka měla komentovat při obhajobě.

Zpracování získaných dat je dosti elementární. Chybí jakákoli inferenční statistická analýza; ta by sice nenašla žádné statisticky významné nálezy, ale demonstrovala by znalosti autorky o metodách empirického výzkumu. Grafy použité k reportování výsledků jsou poněkud zavádějící, zejména se v nich objevují nesmyslné elementy (jakéjsy ohnuté čáry, jejichž účel je nejasný). Statistické

zpracování je zjevnou slabinou práce, ale vzhledem k tomu, že metodologie a statistika nejspíše nebyly předmětem studia ve studijním programu autorky, je to omluvitelné.

Za nejproblematictější aspekt práce považuji předpoklad, že případné rozdíly mezi tlumočníky a netlumočníky v rozsahu pracovní paměti jsou důsledkem tlumočnické činnosti. To je kauzální předpoklad, který nemůže být žádným způsobem ověřen v takovém typu studie, která byla provedena. I kdyby byly mezi tlumočníky a kontrolními participanty nalezeny rozdíly v rozsahu pracovní paměti, nelze tvrdit, že jsou důsledkem tlumočnické činnosti. Stejně tak by mohly být i její příčinou, protože je dost dobře možné, že tlumočnictví si jako činnost volí právě ty osoby, které k tomu mají dispozice např. v podobě velkého rozsahu pracovní paměti.

Poslední výhrada se týká souhrnu práce, který se zdá naznačovat, že práce našla rozdíly mezi zkoumanými skupinami. Formulace „Z výsledků práce lze vytvořit hypotézu pro následný kvantitativní výzkum: tlumočení má pozitivní vliv na kvalitu pracovní paměti tlumočnicků českého znakového jazyka.“ je poněkud nejasná. Práce samotná tuto hypotézu předložila a testovala, přičemž hypotéza se nepotvrdila. Vzhledem k počtu participantů lze tuto práci považovat spíše za pilotní projekt, takže následný větší projekt by určitě byl na místě, nicméně v empirických výsledcích práce není nic, co by podporovalo formulování takovéto hypotézy. To je výsledkem teoreticko-přehledové části, přičemž je třeba brát v úvahu, že takto zřetelně formulovaná kauzální hypotéza je neověřitelná v prostém srovnávacím projektu.

Lze shrnout, že práce představuje důkladně provedený pokus o prozkoumání určitých kognitivních souvislostí tlumočnické činnosti. Samotná empirická studie má sice řadu metodologických a konceptuálních nedostatků, ale vzhledem k oboru, v němž je předkládána, a k očekávané úrovni bakalářské práce ji považuji za velmi dobrou.

Praha 15.6.2013

Filip Smolík